

Doniyor Kitobi — Bir yuz yetmish sakkizinchi

Payg'ambarlikdagi O'xshashliklar: Oxirgi Kunlarda Doniyor 11 ning Ochilishi

Jeff Pippenger

2024-04-08

Doniyor kitobining o'n birinchi bobidagi o'n oltinchi bobdan o'n to'qqizinchi bobgacha bo'lgan oyatlar Amerika Qo'shma Shtatlarida yaqin orada keladigan yakshanba qonunidan boshlab, Mikoil turib, insoniyat uchun sinov muddati yopilguniga qadar bo'lgan tarixni ifodalaydi. Demak, u ayni bobning qirq birinchi oyatidan qirq beshinchi oyatigacha bo'lgan tarixni ham ifodalaydi.

Lekin unga qarshi kelgan kishi o'z irodasiga ko'ra ish tutadi, va hech kim uning oldida tura olmaydi; u ham ulug'vor yurtda turadi, va u uning qo'li bilan halok qilinadi. U yana butun shohligining qudrati bilan kirishga yuz tutadi, va u bilan birga to'g'ri kishilar ham bo'ladi; u shunday qiladi; va unga ayollar qizini buzish uchun beradi; lekin u uning tomonida turmaydi, na uning uchun bo'ladi. Shundan keyin u yuzini orollarga qaratadi va ko'plarini egallaydi; ammo bir hukmdor, o'zi uchun, uning keltirgan haqoratiga chek qo'yadi; o'zining haqoratisiz uni uning o'z boshiga qaytaradi. So'ng u yuzini o'z yurtining qal'asiga qaratadi; ammo u qoqilib yiqiladi va topilmaydi. Doniyor 11:16–19.

Opa Uayt Doniyorning o'n birinchi bobining yakuniy bajo bo'lishiga murojaat qilganida, u shunday degan edi: “bu bashoratda bajo bo'lgan tarixning katta qismi takrorlanadi.” Qirq birinchi oyatdan qirq beshinchi oyatgacha bo'lgan oyatlar ushbu oyatlarning bashoratli tarixini takrorlaydi. Bu oyatlar butparast Rim avval uchta jug'rofiy hududni zabt etish orqali dunyo ustidan nazoratni qo'lga olganida bajo bo'lgan.

“Misr shimol podshohi Antioxga qarshi tura olmagan bo'lsa-da, Antiox endi unga qarshi chiqqan rimliklarga qarshi tura olmadi. Hech bir saltanat endi bu yuksalib borayotgan qudratga qarshilik ko'rsata olmas edi. Miloddan avvalgi 65-yilda Pompey Antiox Osiyolikni mulklaridan mahrum qilib, Suriyani Rim viloyatiga aylantirganda, Suriya zabt etildi va Rim imperiyasiga qo'shib olindi.

“Xuddi o'sha qudrat Muqaddas yurtda ham turib, uni yutib yuborishi kerak edi. Rim miloddan avvalgi 162-yilda Xudoning xalqi bo'lgan yahudiylar bilan ittifoq orqali bog'landi; ana shu sanadan boshlab u bashorat taqvimida muhim o'rin egallaydi. Biroq u Yahudiya ustidan hokimiyatni amaldagi zabt etish yo'li bilan miloddan avvalgi 63-yilgacha qo'lga kiritmadi; va bu quyidagi tarzda yuz berdi.”

“Pont podshohi Mitridatga qarshi yurishidan Pompey qaytganida, Yahudiya toj-taxti uchun ikki da'vogar — Hirkon va Aristobul — o'zaro kurashayotgan edilar. Ularning ishi Pompey huzuriga olib kelindi; u tez orada Aristobulning da'volaridagi adolatsizlikni anglab yetdi, biroq o'zi uzoq vaqtdan beri orzu qilgan Arabistonga yurishini amalga oshirib bo'lgunicha bu masala yuzasidan qarorni kechiktirmoqchi bo'ldi; shundan so'ng qaytib kelib, ishlarini adolatli va munosib deb topilgan tarzda hal etishga va'da berdi. Pompeyning asl kayfiyatini fahmlagan Aristobul shoshilinch ravishda Yahudiyaga qaytib, o'z fuqarolarini qurollantirdi va shiddatli

mudofaaga tayyorgarlik ko‘rdi; chunki u, qanday xavf bo‘lmasin, o‘zga biriga hukm qilinishi oldindan ayon bo‘lgan tojni saqlab qolishga qat’iy ahd qilgan edi. Pompey qochqinni yaqindan ta’qib qildi. U Quddusga yaqinlashganda, Aristobul o‘z yo‘lidan pushaymon bo‘la boshlab, uni qarshi olish uchun tashqariga chiqdi va to‘la bo‘ysunishni hamda katta miqdorda pul berishni va’da qilib, ishlarni murosaga keltirishga urindi. Pompey bu taklifni qabul qilib, pulni qabul qilib olish uchun bir bo‘linma askar boshida Gabiniyni yubordi. Ammo o‘sha leytenant-general Quddusga yetib kelganida, darvozalar uning yuziga yopilganini ko‘rdi va devorlar tepasidan unga shahar bu kelishuvga rioya qilmasligi aytili.”

“Bu tariqa aldanib qolishni jazosiz qoldirmaslik uchun Pompey o‘zi bilan ushlab turgan Aristobulni kishanga soldi va darhol butun qo‘shini bilan Quddusga qarshi yurish qildi. Aristobul tarafdorlari shaharni himoya qilish tarafdori edilar; Hirkon tarafdorlari esa darvozalarni ochish tarafdori edilar. Keyingilar ko‘pchilikni tashkil etib, ustun kelganlari bois, Pompeyga shaharga bimalol kirish imkoni berildi. Shundan so‘ng Aristobulning tarafdorlari Ma’bad tog‘iga chekindilar; ular bu joyni himoya qilishga qanchalik qat’iy qaror qilgan bo‘lsalar, Pompey ham uni egallashga shunchalik qat’iy bel bog‘lagan edi. Uch oy oxirida devorda hujum uchun yetarli darajada yorliq hosil qilindi va bu joy qilich tig‘i bilan egallab olindi. Shundan keyin yuz bergan dahshatli qirg‘inda o‘n ikki ming kishi halok bo‘ldi. Tarixchining ta’kidlashicha, o‘sha paytda ilohiy xizmat bilan mashg‘ul bo‘lgan ruhoniylarni ko‘rish nihoyatda ta’sirli manzara edi: ular xotirjam qo‘l va sobit maqsad bilan odatdagi xizmatlarini davom ettirar, go‘yo vahshiy g‘alayonni mutlaqo sezmayotgandek edilar, holbuki ularning atroflarida do‘stlari qirg‘in qilinar, ko‘pincha esa o‘z qonlari qurbonliklarining qoni bilan aralashib ketar edi.”

“Urushga barham berib, Pompey Quddusning devorlarini buzib tashladi, bir necha shaharlarni Yahudiyaning yurisdiksiyasidan Suriyanikiga o‘tkazdi va yahudiylarga xiroj soldi. Shunday qilib, Quddus ilk bor zabt etilish yo‘li bilan o‘sha qudratning qo‘liga topshirildi; u esa ‘ulug‘vor yurt’ni butunlay yemirib bitirguniga qadar uni temir changalida tutib turishi kerak edi.

“17-OYAT. U butun shohligining qudrati bilan kirishga yuz tutadi, va u bilan birga to‘g‘ri kishilar ham bo‘ladi; u shunday qiladi: va u ayollarning qizini unga beradi, uni buzish uchun; lekin u uning tomonida turmaydi, na unga bo‘ladi.”

“Episkop Nyuton ushbu oyat uchun yana bir o‘qishni taqdim etadi; u ma’noni yanada ravshanroq ifodalaydigandek ko‘rinadi, quyidagicha: ‘U, shuningdek, butun saltanatga kuch bilan kirish uchun o‘z yuzini qaratadi.’ 16-oyat bizni rimliklar tomonidan Suriya va Yahudiyaning zabt etilishigacha olib keldi. Rim bundan avval Makedoniya va Frakiyani bosib olgan edi. Endi Misr Aleksandrning ‘butun saltanati’dan qolgan va Rim hokimiyatiga bo‘ysundirilmagan yagona qism edi; ana endi shu hokimiyat o‘z yuzini o‘sha mamlakatga kuch bilan kirish uchun qaratdi.”

“Ptolemey Aulet miloddan avvalgi 51-yilda vafot etdi. U Misrning tojini va shohligini o‘zining to‘ng‘ich o‘g‘li va qizi — Ptolemey hamda Kleopatraga qoldirdi. Uning vasiyatida ular o‘zaro nikohdan o‘tishlari va birgalikda hukmronlik qilishlari belgilab qo‘yilgan edi; ular yosh bo‘lganlari sababli esa, rimliklarning vasiyligiga topshirildilar. Rim xalqi bu mas’uliyatni

qabul qildi va Misrning yosh merosxo'rlariga vasiy qilib Pompeyni tayinladi."

Oradan ko'p o'tmay Pompey bilan Sezar o'rtasida nizo kelib chiqdi va ikki sarkarda o'rtasida mashhur Farsal jangi bo'lib o'tdi. Pompey mag'lubiyatga uchrab, Misrga qochdi. Sezar darhol uning ortidan o'sha yerga yo'l oldi; biroq u yetib kelishidan oldin Pompey o'zi homiy etib tayinlangan Ptolemey tomonidan qabihona tarzda o'ldirildi. Shuning uchun Sezar Ptolemey va Kleopatraning homiysi sifatida Pompeyga berilgan tayinlovni o'z zimmasiga oldi. U Misrni ichki nizolar tufayli g'alayonda topdi: Ptolemey bilan Kleopatra bir-biriga dushman bo'lib qolgan, u esa hukumatdagi o'z ulushidan mahrum etilgan edi. Shunga qaramay, u o'zining kichik qo'shini — 800 otliq va 3200 piyoda bilan Iskandariyaga tushib, nizoni ko'rib chiqish va uni hal etishni o'z zimmasiga olishdan ikkilanmadi. G'alayonlar kundan-kunga ortib borar ekan, Sezar o'zining kichik kuchi mavqeini saqlab turish uchun yetarli emasligini angladi va o'sha faslda esadigan shimoliy shamol sababli Misrdan chiqib keta olmagan uchun Osiyoga odam yuborib, o'sha tomondagi barcha qo'shinlariga imkon qadar tezroq yordamga kelishni buyurdi.

U o'ta takabburona tarzda Ptolemey va Kleopatraga o'z qo'shinlarini tarqatib yuborishni, nizolarini hal etish uchun uning huzuriga kelishni va uning qaroriga bo'ysunishni amr qildi. Misr mustaqil bir shohlik bo'lgani uchun, bu takabburona farmon uning shohona qadr-qimmatiga nisbatan haqorat deb hisoblandi; bundan nihoyatda g'azablangan misrliklar qurolga yopirildilar. Qaysar esa, ularning otasi Avlet o'z farzandlarini Rim senati va xalqining vasiyligiga topshirganining irodasi asosida ish tutayotganini, bu hokimiyatning butun vakolati esa endi konsul sifatida uning shaxsida mujassam bo'lganini; shu sababli, vasiy sifatida, ular o'rtasida hakamlik qilishga haqli ekanini bildirdi.

"Nihoyat ish uning huzuriga keltirildi va tegishli tomonlarning da'vosini himoya qilish uchun vakillar tayinlandi. Buyuk Rim fathchisining zaif tomonini yaxshi bilgan Kleopatra, o'z foydasiga hukm chiqarilishini ta'minlashda yollashi mumkin bo'lgan har qanday vakildan ko'ra, o'zining huzurda namoyon bo'ladigan go'zalligi ko'proq ta'sir qiladi, deb o'yladi. Uning huzuriga sezilmay kirib borish uchun u quyidagi hiylaga murojaat qildi: o'zini bo'yi baravar kiyimlar to'plamiga yotqizgach, uning sitsiliyalik xizmatkori Apollodor uni matoga o'radi, qayish bilan bog'ladi va Herkulga xos yelkalariga ko'tarib, Qaysarning xonalariga yo'l oldi. Rim lashkarboshisi uchun sovg'a olib kelganini aytib, u qal'a darvozasi orqali ichkariga kiritildi, Qaysarning huzuriga kirdi va yukni uning oyoqlari ostiga qo'ydi. Qaysar bu jonli tugunni yechganida, ana, uning qarshisida go'zal Kleopatra turar edi. U bu hiyladan aslo norozi bo'lmadi va 2 Butrus 2:14 da tasvirlangan fe'l-atvorga ega bo'lgani uchun, Rollinning aytishicha, bunchalik go'zal bir shaxsni ilk bor ko'rishning o'zi unda Kleopatra istagan barcha ta'sirni hosil qildi."

"Nihoyat, Sezar vasiyatning niyatiga muvofiq, aka va singil taxtni birgalikda egallasinlar, deb farmon berdi. Davlatning bosh vaziri Pofin, Kleopatrani taxtdan quvib chiqarishda bosh omil bo'lganligi sababli, uning qayta tiklanishining oqibatidan qo'rqdi. Shu bois, u xalq orasida Sezar oxir-oqibat Kleopatraga yakka hokimiyatni berishni mo'ljallamoqda, degan gapni singdirish orqali Sezarga qarshi rashk va adovat qo'zg'ata boshladi. Ko'p o'tmay ochiq isyon boshlandi. Axillas 20 000 kishiga bosh bo'lib, Sezarni Iskandariyadan quvib chiqarish uchun

oldinga yurdi. Sezar shaharning ko‘chalari va tor yo‘laklarida o‘zining oz sonli askarlarini mohirona joylashtirib, hujumni qaytarishda hech qanday qiyinchilikka duch kelmadi. Misrliklar uning flotini yo‘q qilishga urindilar. U esa bunga javoban ularning kemalarini yoqib yubordi. Yonayotgan kemalarning ba‘zilari qirg‘oqqa yaqin haydab kelingani uchun, shahardagi bir necha binolarga o‘t ketdi va qariyb 400 000 jildni o‘z ichiga olgan mashhur Iskandariya kutubxonasi vayron bo‘ldi.”

“Urush tobora tahlikali tus olayotgani sababli, Sezar yordam so‘rab barcha qo‘shni mamlakatlarga murojaat qildi. Katta bir flot Kichik Osiyodan uning yordamiga keldi. Mitridat Suriya va Kilikiyada to‘plangan lashkar bilan Misr tomon yo‘l oldi. Idumeyalik Antipatr unga 3 000 yahudiy bilan qo‘shildi. Misrga olib kiruvchi dovonlarni egallab turgan yahudiylar qo‘shinning hech qanday to‘siqsiz o‘tib borishiga yo‘l qo‘ydilar. Ularning bu hamkorligisiz butun reja albatta muvaffaqiyatsizlikka uchragan bo‘lur edi. Bu lashkarning yetib kelishi kurash taqdirini hal qildi. Nil yaqinida hal qiluvchi jang bo‘lib o‘tdi va u Sezarning to‘liq g‘alabasi bilan yakunlandi. Qochishga urinayotgan Ptolemey daryoda cho‘kib ketdi. Shundan so‘ng Iskandariya va butun Misr g‘olibga bo‘ysundi. Endi Rim Iskandarning asl saltanatining butunini o‘z ichiga olib, uni o‘ziga singdirib yuborgan edi.”

Matndagi “to‘g‘ri kishilar” deganda, shubhasiz, unga yuqorida aytib o‘tilgan yordamni bergan yahudiylar nazarda tutiladi. Busiz u, albatta, muvaffaqiyatsizlikka uchragan bo‘lar edi; ammo shu yordam bilan u miloddan avvalgi 47-yilda Misrni butunlay o‘z hokimiyati ostiga bo‘ysundirdi.

“Ayollarning qizi, uni buzib.” Tarixchining ta’kidlashicha, Qaysarning Kleopatraga bo‘lgan ehtirosi — undan uning bir o‘g‘li ham bo‘lgan edi — uning Misr urushi kabi shunchalik xavfli bir yurishni boshlashining yagona sababi edi. Shu narsa uni ishlari talab qilganidan ancha uzoqroq Misrda ushlab qoldi; u esa buzuq malika bilan bazm-u ayshda va ichkilikbozlikda butun tunlarni o‘tkazar edi. ‘Ammo,’ dedi payg‘ambar, ‘u uning tomonida turmaydi, unga ham bo‘lmaydi.’ Kleopatra keyinchalik Avgust Qaysarning dushmani Antoniyya qo‘shildi va butun qudratini Rimga qarshi safarbar qildi.

“18-OYAT. Bundan so‘ng u o‘z yuzini orollarga qaratadi va ko‘plarini egallaydi; ammo bir shahzoda o‘z nomidan u tomonidan qilingan haqoratni to‘xtatadi; o‘zining haqoratisiz esa, uni uning o‘z boshiga qaytaradi.”

“Qimmeriya Bosforining shohi Farnak bilan bo‘lgan urush nihoyat uni Misrdan olib ketdi. ‘Dushman turgan joyga yetib kelgach,’ deydi Praydo, ‘u na o‘ziga, na ularga biron fursat berib, darhol hujum qildi va ular ustidan mutlaq g‘alabaga erishdi; bu haqda esa u o‘z do‘stlaridan biriga ushbu uch so‘z bilan yozdi: Veni, vidi, vici; Keldim, ko‘rdim, g‘alaba qozondim.’ Bu oyatning keyingi qismi ma’lum darajada noaniqlik bilan qoplangan bo‘lib, uni qo‘llash borasida fikrlar xilma-xildir. Ba‘zilar uni Qaysarning hayotidagi oldinroq davrga tatbiq etadilar va uning bajarilishini Pompey bilan bo‘lgan nizosida topamiz, deb hisoblaydilar. Ammo bashoratda bundan oldingi va keyingi voqealarning aniq belgilab berilgani, bizni ushbu bashorat qismining bajarilishini Farnak ustidan qozonilgan g‘alaba bilan keyingi oyatda bayon etilgan Qaysarning Rimdagi o‘limi orasidan izlashga majbur qiladi. Bu davrning yanada to‘liqroq tarixi ushbu parchani qo‘llashni mushkulsiz qiladigan voqealarni yuzaga chiqarishi

mumkin.”

“19-OYAT. So‘ng u yuzini o‘z yurtining qal‘asiga qaratadi; ammo u qoqilib yiqiladi va topilmaydi.”

“Bu zabtdan keyin Qaysar Pompey tarafdorlarining qolgan so‘nggi parchalari — Afrikada Kato va Skipionni, Ispaniyada esa Labienus va Varusni mag‘lub etdi. Rimga, ya‘ni ‘o‘z yurtining qal‘asi‘ga qaytgach, u umrbod diktator etib tayinlandi; va unga yana shunday boshqa vakolatlar hamda sharaflar berildiki, buning natijasida u amalda butun imperiyaning mutlaq hukmdoriga aylandi. Ammo payg‘ambar uning qoqilib yiqilishini aytgan edi. Bu ifoda uning halokati kutilmagan va to‘satdan bo‘lishini anglatadi, xuddi odam yurib ketayotib tasodifan qoqilib yiqilgandek. Va shunday bo‘ldiki, besh yuz jang qilib g‘alaba qozongan, mingta shaharni egallagan hamda bir million bir yuz to‘qson ikki ming odamni o‘ldirgan bu kishi jangning shovqin-suroni va kurash soatida emas, balki yo‘li tekis va gullar bilan qoplangandek tuyulgan, xavf esa ancha yiroqda deb hisoblangan pallada yiqildi; chunki u senat majlislar zalida, o‘zining oltin taxtiga o‘tirib, o‘sha yig‘in qo‘lidan podsho unvonini qabul qilish uchun turgan paytda, xiyonat xanjarining zarbasi birdan uning yuragiga urildi. Kassiy, Brut va boshqa fitnachilar uning ustiga yopirildilar, va u yigirma uchta yara bilan teshib tashlangan holda yiqildi. Shunday qilib, u to‘satdan qoqilib yiqildi va topilmay qoldi, miloddan avvalgi 44-yilda.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 258–264.

Butparast Rimning (shimol podshohining) taxtga o‘rnatilishi bilan bog‘liq tarix, yaqinda kuchga kiradigan yakshanba qonuni paytida yuz beradigan uch karra ittifoqda zamonaviy Rimning taxtga chiqarilishi tarixini oldindan ifodalovchi tarixdir. Bu tarix, shuningdek, 538-yilda papalik ilk bor taxtga o‘rnatilgan vaqtni ko‘rsatgan o‘ttizinchi oyatdan o‘ttiz oltinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlarda ham timsollangan. O‘n oltinchi oyatdan o‘n to‘qqizinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar ham, o‘ttiz birinchi oyatdan o‘ttiz oltinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar ham Tir fohishasining oxirgi yuksalishi va qulashini ifodalaydi. Bu tarix, shuningdek, birinchi shimol podshohi uchta geografik hududni zabt etgandan keyin o‘rnatilgan paytda, beshinchi oyatdan to‘qqizinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlarda ham tasvirlangan. Shundan so‘ng u janub podshohi bilan ahd tuzdi, ammo ahdni buzdi; bunga javoban janub podshohi halokatli yara yetkazdi, va shimol podshohi Misr asirligida vafot etdi.

Beshinchi oyatdan to‘qqizinchi oyatgacha, o‘n oltinchi oyatdan o‘n to‘qqizinchi oyatgacha va o‘ttizinchi oyatdan o‘ttiz oltinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar qirqinchi oyatdan qirq beshinchi oyatgacha bajo keltiriladigan uchta bashoratli yo‘nalishni taqdim etadi. Opa Uayt “ushbu bashoratda bajo keltirilgan tarixning ko‘p qismi takrorlanadi” deb ta’kidlaganida, bu aslida butun bob qirqinchi oyatdan qirq beshinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlarni yoritishini anglatgan edi. Yigirmanchi oyatdan yigirma ikkinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar Masihning tug‘ilishi va o‘limini ko‘rsatadi; shu tariqa, Uning tug‘ilishi orqali 1798 va 1989 yillardagi oxirzamonni ifodalaydi, so‘ngra Uning xochdagi o‘limi 1844-yil 22-oktabrni va yakshanba qonunini ifodalaydi.

Yigirma uchinchi oyat Makkabiylar qo‘zg‘oloni tarixi davomida yahudiylar bilan Rim o‘rtasidagi ittifoqni ko‘rsatadi. O‘sha tarixdagi “ittifoq” miloddan avvalgi 161 va 158-yillar bilan ifodalanadi. Makkabiylar tarixi ichki bir chiziqni ifodalaydi; uning boshlanishi yahudiylar tomonidan

boshlangan Rim bilan Makkabiy yahudiylar o‘rtasidagi bir “ittifoq”dan topiladi va u oxir-oqibat yahudiylarning Qaysardan boshqa podshohimiz yo‘q, deb e‘lon qilishlari bilan nihoyasiga yetadi. Albatta, yigirma uchinchi oyat yigirma birinchi va yigirma ikkinchi oyatlardan keyin keladi, yigirma birinchi oyat esa Masihning tug‘ilishini ko‘rsatadi, bu esa payg‘ambarlikdagi oxirzamon vaqti hisoblanadi; yigirma ikkinchi oyat esa yakshanba qonunini ifodalovchi xochni ko‘rsatadi.

Xochda yahudiylar Qaysarni (Rimni) o‘z shohi deb tan oldilar, va yigirma uchinchi oyatdagi “ittifoq” yahudiylarning Rimga xizmat qilishni tanlashining boshlanishiga ishora qiladi; aynan yahudiylarning Rimga sadoqatini e‘lon qilishining yakun nuqtasida. Xochda ifodalangan yahudiylarning yakuni ortidan yahudiylarning Rim bilan uyushmasining boshlanishi keladi.

Yigirma to‘rtinchi oyatdan o‘ttizinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlar miloddan avvalgi 31-yildagi Aktium jangidan boshlab, milodiy 330-yilda poytaxtning Rimdan Konstantinopolga ko‘chirilishigacha butparast Rim oliy hukmronlik qilgan uch yuz oltmish yilni tasvirlaydi. Ushbu uch yuz oltmish yillik davr papalik Rimi oliy hukmronlik qilgan bir ming ikki yuz oltmish yilning timsolidir, va ular birgalikda qirq birinchi oyatda bayon etilgan davrni hamda tez orada chiqadigan yakshanba qonuni paytida yuz beradigan uch tomonlama ittifoqdan sinov muddatining yopilishigacha bo‘lgan davrni ifodalaydi.

O‘n birinchi bobdagi tarixning barcha bashoratli chiziqlari Doniyor o‘n birinchi bobning so‘nggi olti oyati bilan uyg‘unlashadi, biroq 1989 yildagi oxirzamondan boshlab qirqinchi oyatda ifodalangan va qirq birinchi oyatdagi yakshanba qonunigacha davom etadigan bashoratli tarix “Doniyor bashoratining oxirgi kunlarga taalluqli bo‘lgan o‘sha qismi”dir. Qirqinchi oyatda bo‘sh qoldirilgan tarix sinov muddati yopilishidan sal oldin, vaqt yaqin bo‘lganda muhrdan yechiladigan Iso Masihning Vahiyidir.

Bu tadqiqotni keyingi maqolada davom ettiramiz.

“Bizda Xudoning amrlari va Iso Masihning guvohligi bor; bu esa bashorat ruhidir. Xudoning Kalomida bebaho javohirlar topiladi. Bu Kalomni tadqiq etuvchilar aqlni ravshan saqlashlari kerak. Ular hech qachon yeyish yoki ichishda buzuq nafsga berilmasliklari lozim.

“Agar ular buni qilsalar, miya chalkashib qoladi; ular bu yer tarixining yakuniy manzaralariga taalluqli narsalarning ma’nosini aniqlash uchun chuqur qazishning zo‘riqishiga bardosh bera olmaydilar.”

“Doniyor va Vahiy kitoblari yaxshiroq tushunilganda, imonlilar butunlay boshqacha diniy tajribaga ega bo‘ladilar. Ularga osmonning ochiq darvozalari shunchalik namoyon etiladiki, qalb va aql barchaning qalbi poklarga mukofot bo‘ladigan saodatga erishish uchun rivojlantirishi lozim bo‘lgan fe‘l-atvoridan chuqur taassurot oladi.

“Vahiyda oshkor etilgan narsalarni kamtarlik va muloyimlik bilan tushunishga intiladiganlarning barchasini Rabbiy barakalaydi. Bu kitob o‘z ichida boqiylik bilan to‘lib-toshgan va ulug‘vorlikka to‘la shunchalik ko‘p narsani mujassam etganki, uni o‘qib, sidqidildan tadqiq etadiganlarning barchasi ‘ushbu bashoratning so‘zlarini eshitib, unda yozilgan narsalarga rioya qiladiganlar’ uchun va’da qilingan barakani oladilar.”

«Vahiy kitobini o‘rganishdan bir narsa, shubhasiz, anglashiladi — Xudo bilan Uning xalqi o‘rtasidagi bog‘liqlik yaqin va qat’iydir.

“Osmon olami bilan bu dunyo o‘rtasida ajoyib bir bog‘liqlik ko‘rinadi. Doniyorga ayon qilingan narsalar keyinchalik Patmos orolida Yuhannoga berilgan vahiy bilan to‘ldirildi. Bu ikki kitob sinchkovlik bilan o‘rganilishi kerak. Doniyor ikki marta so‘radi: Oxirzamonning nihoyasigacha qancha vaqt qoladi?”

“Men eshitdim, ammo tushunmadim; so‘ng dedim: Yo Rabbim, bu narsalarning oxiri qanday bo‘lur? Va U dedi: O‘z yo‘lingdan bor, ey Doniyor; chunki bu so‘zlar oxir zamongacha yopiq va muhrlangan turur. Ko‘plar poklanur, oppoq qilinur va sinalur; ammo fosiqlar fosiqlik qilurlar; fosiqlarning hech biri tushunmas, lekin donolar tushunurlar. Va doimiy qurbonlik olib tashlanadigan va vayron qiluvchi jirkanch narsa o‘rnatiladigan vaqtdan boshlab ming ikki yuz to‘qson kun bo‘lur. Kutib, ming uch yuz o‘ttiz besh kunga yetgan kishi baxtlidir. Ammo sen oxirigacha o‘z yo‘lingdan bor; chunki sen orom olursan va kunlarning oxirida o‘z nasibangda turursan.”

“Muhrlangan kitobni ochgan va bu oxirgi kunlarda nimalar bo‘lishi kerakligi haqidagi vahiylarni Yuhannoga bergan Yahudo qabilasining Arsloni edi.

“Doniyor o‘z ulushida turib, oxirzamon vaqtigacha muhrlangan bo‘lgan o‘z guvohligini ko‘tardi; o‘sha vaqtda birinchi farishtaning xabari bizning dunyomizga e‘lon qilinishi kerak edi. Bu masalalar mana shu so‘nggi kunlarda cheksiz ahamiyatga egadir; ammo ‘ko‘plar poklanadi, oq qilinadi va sinaladi,’ ‘fosiqlar esa fosiqlik qilishda davom etadilar; fosiqlardan hech biri tushunmaydi.’ Bu naqadar haqiqatdir! Gunoh — Xudoning qonunini buzishdir; va Xudoning qonuniga doir nurni qabul qilmaydiganlar birinchi, ikkinchi va uchinchi farishtalarning xabarlarini e‘lonini tushunmaydilar. Doniyor kitobi Yuhannoga berilgan vahiyda muhrdan ochiladi va bizni bu yer tarixining so‘nggi manzaralariga olib boradi.”

“Birodarlarimiz so‘nggi kunlarning xatarlari orasida yashayotganimizni yodda tutadilarmi? Vahiyni Doniyor bilan bog‘liq holda o‘qing. Bu narsalarni o‘rgating.” Testimonies to Ministers, 114, 115.